

VOLNÝ POHYB KAPITÁLU

Volný pohyb kapitálu je jednou ze čtyř základních svobod jednotného trhu EU. Nejedná se jen o nejnovější svobodu, ale rovněž o svobodu s nejširší působností, jelikož se vztahuje i na třetí země. Liberalizace pohybu kapitálu se postupně zvyšovala. Od Maastrichtské smlouvy (1994) došlo ke zrušení veškerých omezení pohybu kapitálu a plateb jak mezi členskými státy, tak se třetími zeměmi. Tato zásada má přímý účinek, tj. nevyžaduje žádné další právní předpisy ani na úrovni EU, ani na úrovni členských států.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

Články 63 až 66 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU).

CÍLE

Všechna omezení pohybu kapitálu mezi členskými státy navzájem a mezi členskými státy a třetími zeměmi mají být odstraněna s výjimkou určitých případů. Volný pohyb kapitálu posiluje jednotný trh a doplňuje další tři svobody. Přispívá také k hospodářskému růstu, neboť umožňuje efektivní investice kapitálu a podporuje používání eura jako mezinárodní měny, čímž přispívá k postavení EU coby globálního hráče. Liberalizace byla nezbytná i pro vývoj hospodářské a měnové unie a zavedení eura.

DOSAŽENÉ VÝSLEDKY

A. Počáteční snahy (před zavedením jednotného trhu)

Působnost prvních opatření Společenství byla omezená. V Římské smlouvě (1957) stojí, že je třeba odstranit omezení v rozsahu nezbytném pro fungování společného trhu. Na základě „první směrnice o kapitálu“^[1] z roku 1960, která byla změněna v roce 1962, byla odstraněna omezení pro jisté druhy obchodních a soukromých kapitálových pohybů, jako je např. nákup nemovitosti, krátkodobé a střednědobé úvěry pro obchodní transakce a nákupy cenných papírů obchodovaných na burze cenných papírů. Některé členské státy nečekaly a zavedly jednostranná vnitrostátní opatření, čímž odstranily prakticky všechna omezení pohybu kapitálu (např. Německo, Spojené

[1]Rada EHS: První směrnice, kterou se provádí článek 67 Smlouvy (Úř. věst. 43, 12.7.1960, s. 921).

království a země Beneluxu). Poté následovala v roce 1972 další směrnice^[2] o regulaci mezinárodních kapitálových toků.

B. Další pokrok a všeobecná liberalizace se zřetelem na zavedení jednotného trhu Na proces liberalizace, který byl zahájen v roce 1960, se navázalo teprve po zavedení jednotného trhu. K „první směrnici o kapitálu“ byly v roce 1985 a 1986 vypracovány pozměňovací návrhy, což přineslo rozšíření liberalizace v oblastech, jako jsou např. dlouhodobé úvěry pro obchodní transakce a nákupy cenných papírů obchodovaných mimo burzu cenných papírů.

V kontextu dokončování jednotného trhu, zřizování Evropské měnové unie a výhledového zavádění jednotné měny euro byly pohyby kapitálu plně liberalizovány směrnicí Rady^[3] v roce 1988, která ke dni 1. července 1990 zrušila veškerá zbývající omezení pohybu kapitálu mezi rezidenty členských států.

C. Konečný systém

1. Princip

V roce 1994 Maastrichtská smlouva zavedla volný pohyb kapitálu jako svobodu zakotvenou ve Smlouvě. V současné době zakazuje článek 63 SFEU veškerá omezení pohybu kapitálu a plateb mezi členskými státy navzájem i mezi členskými státy a třetími zeměmi. Je odpovědností Soudního dvora Evropské unie, aby vykládal ustanovení týkající se volného pohybu kapitálů a rozsáhlé judikatury v této oblasti. V případech, kdy členské státy neodůvodněně omezí svobodu pohybu kapitálu, se uplatňuje obvyklé řízení o nesplnění povinnosti stanovené články 258 až 260 SFEU.

2. Výjimky a odůvodněná omezení

Výjimky se ve většině případů omezují na pohyb kapitálu z a do třetích zemí (článek 64 SFEU). Kromě možnosti, aby si členské státy zachovaly omezení týkající se přímých investic a dalších transakcí, které byly platné v daný čas, může i Rada po konzultaci s Parlamentem jednomyslně přijmout opatření, která v souvislosti s liberalizací pohybu kapitálu zahrnujícího třetí země představují krok zpět. Rada a Evropský parlament mohou navíc přijmout legislativní opatření, která se týkají přímých investic, poskytování finančních služeb či vstupu cenných papírů na kapitálové trhy. Článek 66 SFEU se zabývá mimořádnými opatřeními ve vztahu ke třetím zemím, která jsou omezena na dobu šesti měsíců.

Jediná odůvodněná omezení pohybu kapitálu obecně, včetně pohybu kapitálu v rámci EU, jsou stanovena v článku 65 SFEU. Patří k nim: i) opatření, která by zabránila porušování vnitrostátních právních předpisů (konkrétně v oblasti zdanění a obezřetnostního dohledu nad finančními službami); ii) postupy pro ohlašování pohybu kapitálu pro správní či statistické účely a iii) opatření z důvodu veřejného pořádku či veřejné bezpečnosti. Posledně jmenovaný bod byl uplatněn v době krize v eurozóně, kdy Kypr (2013) a Řecko (2015) byly nuceny zavést kapitálové kontroly s cílem zabránit

[2]Směrnice Rady 72/156/EHS ze dne 21. března 1972 o regulaci mezinárodních kapitálových toků a neutralizování nežádoucích účinků na likviditu vnitřních trhů (Úř. věst. L 91, 18.4.1972, s. 13).

[3]Směrnice Rady 88/361/EHS ze dne 24. června 1988, kterou se provádí článek 67 Smlouvy (Úř. věst. L 178, 8.7.1988, s. 5).

jeho nekontrolovatelnému odlivu. Zatímco Kypr odstranil v roce 2015 veškerá omezení, v Řecku zůstávají kapitálové kontroly v mírnější podobě stále v platnosti.

Článek 144 SFEU umožňuje v rámci programů nástroje podpory platební bilance přijmout ochranná opatření pro platební bilanci v případě, že dojde k potížím ohrožujícím fungování vnitřního trhu nebo k výskytu náhlé krize. Ochranná doložka je dostupná jen pro členské státy mimo eurozónu.

Články 75 a 215 SFEU umožňují přijetí finančních sankcí buď s cílem předcházet terorismu a bojovat proti němu, nebo na základě rozhodnutí přijatých v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky.

3. Platby

V čl. 63 odst. 2 SFEU se stanovuje, že „jsou zakázána všechna omezení plateb mezi členskými státy a mezi členskými státy a třetími zeměmi“.

V roce 2001 bylo přijato nařízení harmonizující náklady na vnitrostátní a přeshraniční platby v rámci eurozóny. Mezitím bylo v roce 2009 zrušeno a nahrazeno^[4].

Směrnice o platebních službách poskytla^[5] právní základ pro stanovení uceleného souboru pravidel vztahujících se na všechny platební služby v EU, aby se přeshraniční platby staly stejně jednoduchými, účinnými a bezpečnými jako vnitrostátní platby, a pro posílení účinnosti těchto pravidel a snížení nákladů prostřednictvím širší hospodářské soutěže, již se docílí otevřením platebních trhů novým poskytovatelům služeb. Tato směrnice poskytla nezbytný právní rámec pro iniciativu evropského bankovního a platebního sektoru nazvanou „jednotná oblast pro platby v eurech (SEPA)“. Nástroje SEPA byly k dispozici již před koncem roku 2010, příliš se však do té doby nevyužívaly. V roce 2012 bylo proto přijato nařízení^[6], kterým se stanoví konečné datum přechodu od starých vnitrostátních úhrad a inkas na platební nástroje SEPA. V roce 2015 přijali spolunormotvůrci přepracované znění směrnice o platebních službách^[7], kterou se zrušila předchozí směrnice. Nová směrnice posiluje transparentnost a ochranu spotřebitele a přizpůsobuje pravidla s ohledem na inovativní platební služby, včetně internetových a mobilních plateb. Směrnice vstoupila v platnost dne 12. ledna 2016 a je v účinnosti od 13. ledna 2018.

D. Další vývoj

I přes pokrok, kterého bylo v rámci procesu liberalizace pohybu kapitálu v EU dosaženo, zůstaly kapitálové trhy do velké míry roztržštěny. Komise spustila v září 2015 na základě Investičního plánu pro Evropu stěžejní iniciativu s názvem „[Unie kapitálových trhů](#)“. Iniciativa zahrnuje řadu opatření zaměřených na vytvoření skutečně integrovaného jednotného kapitálového trhu do roku 2019. [Hodnocení akčního plánu](#)

[4] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 924/2009 ze dne 16. září 2009 o přeshraničních platbách ve Společenství a zrušení nařízení (ES) č. 2560/2001 (Úř. věst. L 266, 9.10.2009, s. 11).

[5] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/64/ES ze dne 13. listopadu 2007 o platebních službách na vnitřním trhu, kterou se mění směrnice 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES a 2006/48/ES a zrušuje směrnice 97/5/ES (Úř. věst. L 319, 5.12.2007, s. 1).

[6] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 260/2012 ze dne 14. března 2012, kterým se stanoví technické a obchodní požadavky pro úhrady a inkasa v eurech a kterým se mění nařízení (ES) č. 924/2009 (Úř. věst. L 94, 30.3.2012, s. 22).

[7] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2366 ze dne 25. listopadu 2015 o platebních službách na vnitřním trhu, kterou se mění směrnice 2002/65/ES, 2009/110/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010 a zrušuje směrnice 2007/64/ES (Úř. věst. L 337, 23.12.2015, s. 35).

unie kapitálových trhů v polovině období bylo zveřejněno v červnu 2017. Komise a členské státy kromě toho pracují na odstraňování překážek přeshraničních investic, které spadají do pravomocí členských států. Na přezkoumání této otázky byla zřízena odborná skupina na odstranění překážek volného pohybu kapitálu. V březnu 2017 zveřejnila Komise v návaznosti na práci odborné skupiny [zprávu](#) o situaci v členských státech. V březnu 2019 Komise zveřejnila [sdělení](#) s názvem „Unie kapitálových trhů: pokrok při budování jednotného trhu s kapitálem pro silnou hospodářskou a měnovou unii“.

Komise rovněž usiluje o ukončení stávajících dvoustranných investičních smluv v rámci EU, z nichž mnohé existovaly již před nejnovějším kolem rozšiřování EU. Komise považuje tyto dohody mezi členskými státy za překážku jednotného trhu, jelikož jsou v rozporu s legislativním rámcem EU a zároveň se s ním překrývají. Jde např. o arbitrážní mechanismy, které jsou součástí dvoustranných investičních smluv, vylučují vnitrostátní soudy a Soudní dvůr Evropské unie, čímž brání uplatňování práva EU. Mohou zároveň vést k příznivějšímu přístupu k investorům z některých členských států, které v rámci EU uzavřely dvoustranné investiční smlouvy. Komise rovněž zveřejnila výroční [zprávy a studie](#) o kapitálových tocích v rámci EU a na celém světě.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Parlament výrazně podporoval úsilí o liberalizaci pohybu kapitálu. Vždy však zastával názor, že taková liberalizace má být v rámci EU hlubší než se zbytkem světa, aby se zajistilo přednostní využití evropských úspor na evropské investice. Zdůrazňoval také, že liberalizace kapitálu by měla být podpořena úplnou liberalizací finančních služeb a harmonizací daňových právních předpisů, aby bylo možné sjednotit evropský finanční trh. Díky politickému tlaku Parlamentu zahájila Komise tvorbu právních předpisů v oblasti harmonizace vnitrostátních a přeshraničních plateb.

Parlament podporoval vznik unie kapitálových trhů. Přijal [usnesení](#), ve kterém zdůraznil, že je třeba zajistit rovné podmínky pro všechny účastníky s cílem zlepšit rozmístění kapitálu v EU. V usnesení vyzval k odstranění existujících překážek přeshraničního financování, zejména pro malé a střední podniky, a k posílení úlohy Evropského orgánu pro cenné papíry a trhy (ESMA) při zlepšování sbližování v oblasti dohledu. V dubnu 2019 se Parlament dohodl na řadě [legislativních aktů](#), které zavádějí stavební prvky pro unii kapitálových trhů.

[Dražen Rakić / Denitza Dessimirova](#)
04/2019

